

Vergaderjaar 2008–2009

31 700 X

Vaststelling van de begrotingsstaten van het Ministerie van Defensie (X) voor het jaar 2009

Nr. 14

VERSLAG HOUDENDE EEN LIJST VAN VRAGEN EN ANTWOORDEN

Vastgesteld 20 oktober 2008

De vaste commissie voor Defensie¹, belast met het voorbereidend onderzoek van dit wetsvoorstel, heeft de eer verslag uit te brengen in de vorm van een lijst van vragen met de daarop gegeven antwoorden.

Met de vaststelling van het verslag acht de commissie de openbare behandeling van het wetsvoorstel voldoende voorbereid.

De voorzitter van de commissie,
Van Baalen

De griffier van de commissie
De Lange

¹ Samenstelling:

Leden: Van Bommel (SP), Van der Staaij (SGP), Poppe (SP), Van Baalen (VVD), voorzitter, Çörüz (CDA), Ferrier (CDA), Van Velzen (SP), Blom (PvdA), ondervoorzitter, Eijsink (PvdA), Van Dam (PvdA), Kraneveldt-van der Veen (PvdA), Griffith (VVD), Aasted-Madsen-van Stiphout (CDA), Irrgang (SP), Knops (CDA), Willemse-van der Ploeg (CDA), Jacobi (PvdA), Boekestijn (VVD), Brinkman (PVV), Voorde-wind (CU), Pechtold (D66), Ten Broeke (VVD), Thieme (PvdD), Bilder (CDA) en Diks (GL).
Plv. leden: Lempens (SP), Van der Vlies (SGP), Polderman (SP), Van Beek (VVD), Jonker (CDA), Ormel (CDA), De Wit (SP), Roefs (PvdA), Wolbert (PvdA), Smeets (PvdA), Arib (PvdA), Blok (VVD), Omtzigt (CDA), Roemer (SP), Haverkamp (CDA), De Nerée tot Babberich (CDA), Samsom (PvdA), Van der Burg (VVD), Wilders (PVV), Wiegman-van Meppelen Scheppink (CU), Van der Ham (D66), Teeven (VVD), Ouwehand (PvdD), De Vries (CDA) en Halsema (GL).

1, 119 en 39

Wat betekent de verdere verkleining van het defensiebudget (de omvang van de Defensiebegroting voor 2009 bedraagt € 8 472 367, in de jaren 2010, 2011 en 2012 bedraagt de Defensiebegroting resp. € 8 347,9, € 8 239,1 en € 8 049,2) voor de inrichting van de krijgsmacht in de komende jaren? Zullen opnieuw reducties moeten worden uitgevoerd bij de krijgsmacht? Zo ja, welke? Zo nee, hoe moet deze achteruitgang van het budget dan wel worden gerealiseerd? Waarom wordt deze verdere verkleining van het defensiebudget doorgezet terwijl nog afgewacht moet worden wat de uitkomst zal zijn van het onderzoek dat wordt ingesteld naar de omvang van de defensiebegroting en dat door een commissie onder leiding van de heer Zalm wordt begeleid?

Hoe beoordeelt de u de reële daling van de defensie-uitgaven in de periode 2008–2011, in het licht van de ontwikkelingen in de veiligheids-situatie en de bondgenootschappelijke verplichtingen van Nederland? Hoe ontwikkelen zich bovendien de defensie-uitgaven in deze periode als percentage van het Bruto Nationaal Product?

Hoe kan de defensieorganisatie «in rustiger vaarwater» worden gebracht wanneer de meerjarencijfers m.b.t. de defensiebegroting weer een dalende lijn vertonen?

Er is geen sprake van een reële daling van de defensie-uitgaven. Bij het coalitieakkoord zijn extra middelen onder meer uit verkoopopbrengsten aan de defensiebegroting toegevoegd. Door de fasering van deze extra middelen ontstaat het beeld dat middelen worden ingeleverd. Dit is niet juist. De nu geraamde verkleining van het defensiebudget in de jaren 2010, 2011 en 2012 hangt samen met de lagere verkoopopbrengsten en de nu voorziene lagere uitgaven voor HGIS (crisisbeheersingsoperaties en attachés) voor de jaren 2012 en 2013. Deze daling wordt onder andere veroorzaakt door het aflopen van het mandaat voor de huidige missie in Uruzgan in 2010. Een voor deze factoren gecorrigeerd defensiebudget (loonen prijspeil 2008) toont een vrijwel stabiel defensiebudget. Dit blijkt uit het volgende overzicht:

(Bedragen x € 1000)

Omschrijving/Jaren	2009	2010	2011	2012	2013
Stand OB 2009	8 472 367	8 347 938	8 293 102	8 049 208	8 045 573
AF: Crisisbeheersingsoperaties (HGIS)	- 326 100	- 322 500	- 278 000	- 198 000	- 198 000
Attachés (HGIS)	- 20 688	- 20 688	- 20 688	- 20 688	- 20 688
Verkoopopbrengsten	- 344 308	- 332 758	- 325 600	- 141 258	- 91 258
Netto defensiebudget	7 781 271	7 671 992	7 668 814	7 689 262	7 735 627

Er zijn dan ook geen consequenties voor de inrichting van de krijgsmacht. Verdere reducties zijn niet voorzien. De ambities en doelen zoals gesteld in de begroting, inclusief het «in rustiger vaarwater» brengen van de organisatie, zijn met deze begroting verzekerd.

De defensie-uitgaven als percentage van het Bruto Nationaal Product dalen in deze periode geleidelijk van 1,4 naar 1,3. De uitkomst van de Verkenningen, waaraan in de vraag wordt gerefereerd, zal voor de huidige kabinetsperiode geen financiële consequenties hebben.

2

Hoe heeft de defensiebegroting zich ontwikkeld (in vergelijkbare bedragen) in de jaren 1990 t/m 2009? Hoe hebben de uitgaven van de Homogene Groep Internationale Samenwerking (HGIS) t.b.v. buitenlandse missies van Nederlandse militairen zich ontwikkeld (vanaf het moment dat men begon dergelijke bijdragen vanuit de HGIS in te zetten – eveneens in vergelijkbare bedragen op jaarbasis)? Welke bedragen zijn in de jaren voordat vanuit HGIS bijdragen werden geleverd voor buitenlandse

missies van Nederlandse militairen, vanuit de defensiebegroting zelf voor dat doel uitgegeven (dus bedragen die corresponderen met hetgeen nu vanuit de HGIS wordt betaald maar die toen kennelijk vanuit de defensiebegroting zelf werden betaald – eveneens in vergelijkbare bedragen en eventueel gebaseerd op ramingen)?

In onderstaande tabel is zowel de ontwikkeling van het defensiebudget zoals vastgesteld in de respectievelijke begrotingen, als de gerealiseerde additionele uitgaven voor crisisbeheersingsoperaties (exclusief VN-contributies) vanaf 1990 weergegeven.

Begroting	Defensiebudget (bedragen x € 1000)	Crisisbeheersingsoperaties Realisatie
1990	6 472 555	1 610
1991	6 446 327	20 625
1992	6 392 373	78 844
1993	6 395 007	119 312
1994	6 110 377	111 404
1995	6 133 678	91 064
1996	6 169 640	107 667
1997	6 191 434	83 529
1998	6 338 814	87 143
1999	6 416 563	194 473
2000	6 439 344	158 517
2001	6 616 631	144 517
2002	7 017 321	128 025
2003	7 311 688	179 666
2004	7 667 939	177 842
2005	7 673 084	162 141
2006	7 768 659	259 515
2007	7 911 655	303 828
2008	8 144 743	335 400 ¹
2009	8 472 367	326 100 ¹

¹ Geraamde bedragen uit de ontwerpbegroting 2009

Tot 1 januari 1997 werden de additionele uitgaven voor crisisbeheersingsoperaties door Defensie gedragen. Vanaf die datum worden de uitgaven gefinancierd uit de Homogene Groep Internationale Samenwerking (HGIS).

3

Waarom wordt in de begroting maar één doelstelling van de vijf doelstellingen uit het beleidsprogramma van het kabinet genoemd?

In het Beleidsprogramma van het kabinet, dat uit zes pijlers en 74 doelstellingen bestaat, heeft Defensie de primaire verantwoordelijkheid voor doelstelling vier binnen Pijler I, te weten «Een moderne krijgsmacht die wereldwijd maatwerk kan leveren in grotere en kleinere crisisbeheersingsoperaties en bij het opbouwen van veiligheidsorganisaties in landen die we daarin willen ondersteunen». Aan deze doelstelling wordt dan ook uitgebreid aandacht besteed in de beleidsagenda. Daarnaast staat in de beleidsagenda vermeld welke bijdragen Defensie levert aan de overige Pijlers van het Beleidsprogramma, ter ondersteuning van de doelstellingen van de overige departementen.

4

Hoe beoordeelt u de afstoting van vele zware wapensystemen in het licht van de geo- en veiligheidspolitieke ontwikkelingen met betrekking tot Rusland? Is het waar dat Rusland zijn defensiebudget in één jaar met 25% verhoogt?

Het Russische optreden in Georgië en de krachtige Russische uitspraken over mogelijke toetreding van Oekraïne en Georgië tot de Navo wijzen op het streven van Moskou naar behoud of herstel van macht en invloed in gebieden van de voormalige Sovjet-Unie. De onlangs aangekondigde verhoging van het defensiebudget, die voor een belangrijk deel beoogt de verouderde krijgsmacht te moderniseren, bevestigt het beeld van een assertiever en economisch sterker geworden Rusland. De ontwikkeling van de Russische defensiebestedingen worden nauwgezet gevolgd en beoordeeld. De verhoging van het Russische defensiebudget van 23,1 procent bedraagt door de inflatie van 10 procent in Rusland overigens effectief ongeveer 13 procent. Nederland blijft zich, zoals aangekondigd in de beleidsbrief Wereldwijd Dienstbaar, onverminderd inzetten voor verdere transformatie van de eigen krijgsmacht alsmede die van bondgenoten en partners in Navo- en EU-verband. De Navo- en EU-lidstaten worden gestimuleerd te investeren in expeditionaire capaciteiten. Expeditionaire strijdkrachten zijn geschikt om het volledige scala van operaties uit te voeren, inclusief territoriale verdediging. De investeringsquote van 20 procent die Defensie hanteert is een belangrijke voorwaarde voor het behoud van de slagkracht van onze krijgsmacht.

5

Welke gevolgen heeft het afzien van de BTW-verhoging voor de defensiebegroting? Om welk bedrag gaat het? Is dit reeds in de begroting verwerkt?

De BTW-verhoging, die was voorzien voor 2009, is niet in de begroting verwerkt. De ontwerpbegroting 2009 is volgens voorschrift van het ministerie van Financiën opgesteld in het loon- en prijspeil van 2008. Het niet doorgaan van deze verhoging heeft derhalve geen gevolgen voor de defensiebegroting.

6

In hoeverre bestaat de ambitie om de oefening JPOW voor Nederland te behouden?

Het is de onverminderde ambitie de oefening *Joint Project Optic Windmill* voor Nederland te behouden.

7 en 8

Wat zijn de kosten die gemoeid zijn met het gelijktrekken van uit- en thuiswonenden m.b.t. de reiskostenvergoeding?

Hoeveel militairen zullen naar verwachting de kazerne verlaten indien zij reiskosten betaald krijgen? Hoe groot is het bedrag dat bespaard wordt als voor deze militairen niet meer in (uitbreiding van) huisvesting voorzien hoeft te worden?

Iedere militair krijgt in beginsel een tegemoetkoming in de reiskosten. De hoogte van deze tegemoetkoming is afhankelijk van een aantal factoren, waaronder de vraag of de militair een eigen huishouding voert. De exacte hoogte van de tegemoetkoming is ook afhankelijk van de vraag of de militair dagelijks heen en weer reist tussen zijn woning en zijn plaats van tewerkstelling. Tevens is daarbij relevant de duur van de reistijd. Door deze verschillende factoren kan niet worden vastgesteld wat het effect van het verhogen van de tegemoetkoming in de reiskosten is op het aantal militairen dat gebruik maakt van huisvesting van rijkswege en wat de daaraan gerelateerde baten zijn. Omdat geen inzicht bestaat in het gedragseffect kan ook niet worden bepaald wat de kosten zijn van het gelijktrekken van uit- en thuiswonenden.

Kunt u in een matrix, voor al het bij Defensie werkzame personeel inclusief de agentschappen, de volgende informatie weergeven voor de jaren 2003, 2004, 2005, 2006, 2007 en 2008:

- de initiële raming voor de bezoldiging voor het personeel, gespecificeerd naar militair-, burger- en extern ingehuurd personeel;
- de gerealiseerde bezoldiging voor het personeel, gespecificeerd naar militair-, burger- en extern ingehuurd personeel;
- de omvang van de vrijval ontstaan door het verschil tussen de initiële raming en de realisatie;
- de wijze waarop en aan welk begrotingsartikel deze vrijval het daaropvolgende jaar is aangewend?

In onderstaande tabel zijn de initiële salarisgegevens voor burger- en militair personeel opgenomen (met uitzondering van de baten-lastendiensten, zie daarvoor de tweede tabel). De gegevens met betrekking tot extern ingehuurd personeel worden zoals eerder aan de Kamer gemeld niet als zodanig geraamd, maar maken impliciet deel uit van het budget voor burger- en militair personeel.

Bedragen x € 1 miljoen

Begroting	Burgerpersoneel				Militair personeel		
	Budget*	Realisatie	+ over/- tekort	Budget*	Realisatie	+ over/- tekort	
2003	748,7	748,4	0,3	2 084,6	2 108,7	- 24,1	
2004	712,6	683,9	28,7	1 992,9	2 022,6	- 29,7	
2005	648,4	651,7	- 3,3	1 989,7	2 006,5	- 16,8	
2006	694,4	689,7	4,7	2 134,0	2 065,6	68,4	
2007	654,4	679,5	- 25,1	2 145,0	2 028,3	116,7	
2008	727,9			2 281,1			

* Om een goede vergelijking mogelijk te maken zijn de gepresenteerde bedragen opgebouwd uit de ontwerpbegroting van het betreffende jaar en verhoogd met de loonbijsstelling op basis van de vigerende CAO-afspraken. Hiermee is het loonpeil van budget en realisatie vergelijkbaar. De realisatiecijfers voor 2008 zijn nog niet bekend.

De in dit overzicht gepresenteerde vrijval in het salarisbudget wordt veroorzaakt door vacatures in het formatiebestand. Die vrijval is grotendeels benut voor de inhuur van personele capaciteit en is daarnaast – conform de begrotingsregels – gebruikt voor het oplossen van budgettaire knelpunten door tegenvallers op andere artikelonderdelen.

Voor de baten-lastendiensten is in onderstaande tabel de raming en realisatie weergegeven. Bij de baten-lastendiensten is geen sprake van vrijval van budget zoals bij de andere defensieonderdelen. Onder- en overrealisatie van budgetten komt uiteindelijk ten laste of ten gunste van het resultaat (conform de Regeling Baten-lastendiensten 2007) en moet ook in relatie worden gezien met de omzet.

Bedragen x € 1 miljoen

begroting	burgerpersoneel			militair personeel		inhuur			
	budget	realisatie	vrijval	budget	realisatie	vrijval	budget	realisatie	vrijval
2003	98,0	93,4	4,6	6,8	6,5	0,3	25,0	14,0	11,0
2004	114,2	95,3	18,9	7,4	6,2	1,2	14,5	26,9	- 12,4
2005	206,0	199,1	6,9	25,6	21,2	4,4	24,4	86,5	- 62,1
2006	201,9	214,5	- 12,6	24,2	18,7	5,5	41,6	97,4	- 55,8
2007	228,1	231,5	- 3,4	20,2	18,4	1,8	58,0	65,3	- 7,3
2008	250,4	-	-	18,8	-	-	67,4	-	-

De jaren 2003 en 2004 bevatten uitsluitend DTO-gegevens. Paresto is in 2005 opgericht en de gegevens voor de DVD zijn voor de jaren 2003 en 2004 onvolledig. De realisatiegegevens voor het jaar 2008 zijn nog niet bekend..

10 en 13

Hoeveel vrouwen werken er als militair personeel, onderverdeeld in rang, in elk krijgsmachtonderdeel van Defensie in de jaren 2003, 2004, 2005, 2006, 2007 en 2008?

Hoeveel mannen werken er als militair personeel, onderverdeeld in rang, in elk krijgsmachtonderdeel van Defensie in de jaren 2003, 2004, 2005, 2006, 2007 en 2008?

In voorgaande jaren zijn identieke vragen gesteld en beantwoord. Daarom wordt hier volstaan met een overzicht van de afgelopen drie jaar. Het overzicht geeft het aantal voltijdsequivalenten (VTE) gemeten op 1 januari van het jaar, ongeacht het soort plaatsing. De leerlingen van bijvoorbeeld het KIM en de KMA zijn verdeeld naar de operationele commando's. Hierdoor ontstaat een trendbreuk met de rapportagewijze in vorige jaren.

MAN	00-20 uren	296
	20-32 uren	593
	Totaal	889
VROUW	00-20 uren	642
	20-32 uren	1655
	Totaal	2297
TOTAAL	00-20 uren	938
	20-32 uren	2248
	Totaal	3186

Het aantal medewerkers dat in deeltijd werkt is groter dan het aantal deeltijdfuncties. Om in de behoefte van medewerkers te kunnen voorzien wordt waar mogelijk toegestaan dat voltijds functies in deeltijd worden ingevuld door ofwel meerdere deeltijdmedewerkers op één functie te plaatsen of door de herverdeling van het werk. Een bruikbaar overzicht van deeltijdfuncties is dan ook niet te geven. Deeltijdwerk komt vooral voor onder burgerpersoneel met administratieve en ondersteunende functies alsmede op beleidsfuncties.

16

In welke functies is het aandeel vrouwen relatief groot? In welke functies is het tekort aan vrouwen relatief groot, terwijl daar wel vrouwen gewenst zijn?

Het aandeel van vrouwen als burger in dienst bij Defensie is relatief groot in de administratieve en secretariële functies. Vooral in de technische functies is het aandeel vrouwen klein, terwijl een groter percentage vrouwen in deze functies zeer gewenst is. Het aandeel vrouwelijke militairen is relatief groot in de logistieke en medische functies. In de technische functies en gevechtsfuncties is het aandeel relatief klein.

17 en 18

Hoeveel vrouwen maakten op 1 januari 2007 en 2008 gebruik van kinderopvang in elk krijgsmachtonderdeel? En hoeveel vrouwen maakten op die datum gebruik van voorschoolse- dan wel naschoolse opvang?

Hoeveel mannen maakten op 1 januari 2007 en 2008 gebruik van kinderopvang in elk krijgsmachtonderdeel? En hoeveel mannen maakten op die datum gebruik van voorschoolse- dan wel naschoolse opvang?

De bijdrage voor de kosten van kinderopvang wordt aangevraagd bij en uitgekeerd door de Belastingdienst. De werkgever heeft daarom geen zicht op het gebruik van kinderopvang door zijn werknemers. Defensie heeft thans zelf drie kinderdagverblijven bij de werkplek, namelijk in Oirschot/Eindhoven, Woensdrecht en Gilze-Rijen. In totaal worden in Oirschot/Eindhoven en Gilze-Rijen ongeveer 70 kinderen van defensie-medewerkers opgevangen. Woensdrecht registreert niet de werkgever van de ouders. Er is nog een aantal kinderdagverblijven in ontwikkeling bij Defensie. Het Commando Zeestrijdkrachten is in de eindfase van de ontwikkeling van een kinderdagverblijf op het Marineterrein in Den Helder en het Commando Luchtstrijdkrachten verwacht nog in 2008 een kinderdagverblijf te openen in De Peel.

Welke instrumenten zullen specifiek worden benut voor een zorgvuldige selectie van het personeel? Wat is de stand van zaken met betrekking tot de invoering van de desbetreffende instrumenten? Welke informatie leveren de desbetreffende instrumenten? Welke instrumenten gaat u specifiek benutten om de uitstroom en doorstroom te beschrijven?

De instrumenten die worden gebruikt zijn een psychologische keuring, een selectie-interview, een medische keuring en een veiligheidsonderzoek. Deze instrumenten worden al jaren gebruikt en onlangs zijn de objectiviteit van het selectie-interview bij kandidaten met een verschillende culturele achtergrond en de actualiteit van de medische eisen nog eens tegen het licht gehouden. In de uitwerking van het Actieplan Werving en Behoud dat u 15 oktober jl. is gestuurd wordt hier nader op ingegaan.

20, 21 en 22

Welke concrete maatregelen treft u om vrouwen de gelegenheid te bieden om binnen schooltijden te werken en zorgtaken te verrichten?

Welke concrete maatregelen treft u om mannen de gelegenheid te bieden om binnen schooltijden te werken en zorgtaken te verrichten?

Hoeveel kost het extra om mannen en vrouwen de gelegenheid te geven om zorgtaken te verrichten en binnen schooltijden te werken? Welke consequenties heeft dit voor de herverdeling van taken? Welke consequenties heeft dit voor de missies?

Defensie kent verschillende mogelijkheden voor zowel mannen als vrouwen om de werktijden zo in te richten dat wordt gewerkt binnen de schooltijden. Allereerst bestaat de mogelijkheid in deeltijd te werken en in overleg met de leidinggevende de werktijden aan te passen aan de schooltijden. Overleg met de leidinggevende en maatwerk zijn daarbij sleutelwoorden. Ook wanneer niet in deeltijd wordt gewerkt is het mogelijk om de werktijden aan te passen aan de schooltijden. Daarnaast komt het voor dat een functie door meerdere medewerkers wordt gedeeld. De leidinggevende verdeelt daarbij het werk binnen de toegestane formatieruimte. Vaak is sprake van herverdeling van taken. In deze constructies is er geen sprake van extra kosten. Gevolgen voor de missies zijn er niet. De mogelijkheden te werken in deeltijd of met flexibele werktijden wordt voor militairen opgeschort tijdens een missie.

23 en 24

Hoeveel vrouwen zijn er heringetreden bij het militair personeel binnen de diverse rangen van Defensie in de jaren 2003, 2004, 2005, 2006, 2007 en 2008?

Hoeveel vrouwen zijn er heringetreden bij het burgerpersoneel binnen de diverse BBRA-schalen van Defensie in de jaren 2003, 2004, 2005, 2006, 2007 en 2008?

Hieronder treft u het aantal vrouwen dat is heringetreden bij het militair personeel naar rang (2005–2008). Voor 2008 gaat om de realisatie tot en met september.

Militair	2005	2006	2007	2008
Sld/Mat/Mar	64	40	29	13
Kpl	44	22	6	13
Sgt	29	9	5	6
Sm	1	0	0	0
Vdg	1	0	0	0
AOO	0	1	0	0
Elt	3	6	2	0
Kap/LTZ2	9	8	6	3
Maj/LTZ1	2	1	2	4
TOTAAL	153	87	50	39

Hieronder treft u het aantal vrouwen dat is heringetreden bij het burgerpersoneel naar schaal (2005–2008). Voor 2008 gaat het om de realisatie tot en met september.

Burger	2005	2006	2007	2008
S02 IBBAD			1	
S03 IBBAD	5	2	6	3
S04 IBBAD	2	2	3	7
S05 IBBAD	4	5	6	10
S06 IBBAD	2	2	7	1
S07 IBBAD	5	1	2	4
S08 IBBAD	0	0	1	2
S09 IBBAD	1	0	5	2
S10 IBBAD	3	4	0	5
S11 IBBAD	0	2	2	3
S12 IBBAD	0	3	0	1
TOTAAL	22	21	33	38

25

Wat is op dit moment de stand van zaken voor wat betreft de accreditatie van de opleidingen die worden aangeboden aan de Koninklijke Militaire Academie (KMA) en het Koninklijk Instituut voor de Marine (KIM)?

Defensie streeft al geruime tijd naar de civiele erkenning van haar wetenschappelijke opleidingen. De grote inspanning die dat vraagt van het ministerie, vooral van de Nederlandse Defensie Academie (NLDA), moet de komende periode vruchten afwerpen. De Faculteit Militaire Wetenschappen (FMW) van de NLDA verzorgt het wetenschappelijk onderwijs voor KIM en KMA. In november 2008 zal de opleiding Militaire Bedrijfs-wetenschappen worden geïnspecteerd. Het streven is in 2009 de overige bacheloropleidingen eerst te laten visiteren en daarna te accrediten.

26 en 190

Wat is de stand van zaken voor wat betreft de schadeloosstelling voor veteranen? Hoeveel veteranen hebben hier mogelijk recht op? Om welk totaal bedrag gaat het hierbij?

Wat is de stand van zaken voor wat betreft de schadeloosstelling voor veteranen? Hoeveel veteranen hebben hier mogelijk recht op? Om

hoeveel geld zou het daarbij gaan?

Het overleg met de Centrales van Overheidspersoneel over dit onderwerp is nog niet voltooid. Er is dan ook niets te zeggen over de aantallen militaire oorlogs- en dienstslachtoffers die mogelijk een aanspraak krijgen en de daarbij behorende kosten.

27

Wat waren de kosten van het «Benchmark»-onderzoek naar de effectiviteit van het gebruik van een wervingsbonus in het kader van het actieplan Werving en Behoud? Kunt u bij de beantwoording de verschillende kosten specificeren, waarbij in ieder geval de kosten voor de externe inhuur voor de uitvoer van het onderzoek expliciet worden vermeld?

Voor de benchmark is gebruik gemaakt van capaciteit in de eigen organisatie, zonder noemenswaardige additionele kosten of uitgaven.

28 en 29

Hoeveel vrouwen zijn in de jaren 2003, 2004, 2005, 2006, 2007 en 2008 afgestudeerd aan de KMA? Kunt u per jaar aangeven hoeveel vrouwen van de oorspronkelijke instroom er in de daaropvolgende jaren, tot en met heden, werkzaam zijn (gebleven) bij Defensie?
Hoeveel vrouwen zijn in de jaren 2003, 2004, 2005, 2006, 2007 en 2008 afgestudeerd aan het KIM? Kunt u per jaar aangeven hoeveel vrouwen van de oorspronkelijke instroom er in de daaropvolgende jaren, tot en met heden, werkzaam zijn (gebleven) bij Defensie?

In de jaren 2003 tot en met 2008 zijn de volgende aantallen vrouwen afgestudeerd aan de KMA en het KIM:

Jaar	KMA	KIM
2003	29	18
2004	54	23
2005	36	25
2006	44	16
2007	16	16
2008	29	5

Het is niet mogelijk de gevraagde uitstroom per jaargang te bepalen. In het kader van het rapporteren over het gender- en diversiteitsbeleid wordt de uitstroom per rang weergegeven.

30

Wat zijn de exacte wervingsresultaten tot op heden? Op welke wijze gaat u de tekorten bij de vliegers, de luchtverkeersleiders, special forces, technisch-, ICT-, EOD- en medisch personeel oplossen? Hoe groot zijn deze tekorten nu, toegespitst per functie?

Elk half jaar ontvangt u een rapportage in het kader van het Flexibel Personeelssysteem (FPS) waarin ook de cijfers van de wervingsresultaten (belangstellenden, sollicitanten, aanstelbaren, instroom) staan. Voor de meest recente gegevens verwijs ik u naar de laatste rapportage van 29 augustus 2008 (Kamerstuk 31 243, nr. 9).

In de nadere uitwerking van het Actieplan Werving en Behoud dat u 15 oktober jl. is gestuurd, wordt nader ingegaan op de maatregelen om de tekorten op te lossen. Het gaat om de invoering van een wervingsbonus, het gebruik van bindingspremies, loopbaangesprekken met alle mensen in een schaarse categorie in 2008, uitbreiding van de IDR-constructie voor

bepaalde medische vakgebieden en het terugdringen van het opleidingsverloop.

31

Kunt u aangeven hoeveel vacatures extra de krijgsmacht nog kan dragen met het huidige ambitieniveau? Wanneer zal de uitstroom naar uw inschatting een weerslag hebben op de uitvoering van operationeel taken?

Het aantal vacatures dat nog zal ontstaan is mede afhankelijk van de arbeidsmarktpositie van Defensie. De verwachting is dat het aantal vacatures op termijn zal afnemen door onder andere de maatregelen in het kader van het Actieplan Werving en Behoud. Voor de komende periode is de verwachting dat enkele categorieën een bezetting van minder dan 80 procent zullen hebben. Door zorgvuldig om te gaan met deze schaarse capaciteiten zal de uitvoering van de operationele taken mogelijk blijven.

32

Kunt u aangeven waar we in de begroting de niet betaalde salarissen voor de meer dan 7000 vacatures terug kunnen vinden? Worden deze middelen gereserveerd? Zo neen, wat gebeurt er met dit geld? Kunt u aangeven welke activiteiten er met de gereserveerde 50 miljoen euro voor werving in 2009 gedaan zullen worden? Heeft u bij deze activiteiten een concrete doelstelling, bijvoorbeeld op vlak van het aantal te werven militairen? In de nadere uitwerking van het Actieplan Werving en Behoud dat u 15 oktober jl. is gestuurd, wordt hier nader op ingegaan.

33

Welke verbeteringen op het gebied van het voorraadbeheer hebben in 2008 plaatsgevonden en wat staat er voor 2009 op de planning?

Er wordt onderscheid gemaakt tussen maatregelen op het gebied van fysiek en administratief voorraadbeheer die zijn opgenomen in de verschillende plannen van de defensieonderdelen en de defensiebrede, randvoorwaardelijke verbeteringen.

De maatregelen van de defensieonderdelen die in 2008 en 2009 worden getroffen hebben vooral betrekking op de administratieve en fysieke beheersmatige handelingen en processtappen, te weten de ontvangst, de opslag, het in bruikleen geven, het in onderhoud geven, de registratie/inventarisatie en de aflevering/overdracht van voorraadartikelen. De maatregelen zijn gericht op een goede registratie/inventarisatie om daarmee de administratieve en fysieke voorraadverschillen terug te dringen. Dit gebeurt onder andere door een intensivering van controlemaatregelen.

Zoals ook de Algemene Rekenkamer in haar bezwaaronderzoek «sturing en beheersing» heeft geconstateerd, is het slagen van dergelijke specifieke maatregelen per defensieonderdeel afhankelijk van een aantal defensiebrede, generieke randvoorwaarden, namelijk de actualisering van verouderde regelgeving, de vervanging van verouderde c.q. versnipperde IV-systemen, het wegwerken van de vervuiling van databestanden en het zorgen voor deskundige personele capaciteit. Hiertoe wordt een meerjaren verbeterplan Professionaliseren Materieelbeheer Defensie opgesteld, dat in maart 2009 beschikbaar moet zijn.

Op het gebied van regelgeving is eind 2007 het Voorschrift Materieelbeheer Defensie uitgebracht. Op basis van dit voorschrift voeren de defensieonderdelen risicoanalyses uit en worden oude regelingen herschreven. Eind 2008 wordt het Voorschrift Assortimentsmanagement van kracht, met normenkaders voor het beheer van de centrale voorraden (depots) van Defensie.

De verouderde en versnipperde IV-systemen voor voorraadbeheer worden op termijn vervangen door SAP-systemen. In dat proces wordt tevens de vervuiling in de databestanden weggewerkt. De projectorganisatie Speer heeft hierin een regiefunctie. In 2009 zal de eerste materieellogistieke module worden ingevoerd. Grote delen van de defensieorganisatie zullen echter tot na 2010 nog gebruik moeten maken van de huidige systemen. Tot die tijd worden nog noodzakelijke aanpassingen en verbeteringen in deze systemen doorgevoerd om het voorraadbeheer te optimaliseren. Dit betreft onder meer de IV-ondersteuning voor cryptobeheer, wapenbeheer en munitiebeheer.

Ten slotte wordt ook ruimschoots aandacht besteed aan de inzet van voldoende en deskundig personeel, onder andere door het terugplaatsen van beheerders bij de eenheden, verbetering van de opleiding en vorming en het langer op functie houden van dit personeel.

34

Waar wordt in de begroting helder hoeveel geld er is ingeboekt voor de inhuur van externen? Is er een indicatie te geven van op welke onderdelen meer externen ingehuurd zullen gaan worden in 2009, en op welke wijze is daarmee rekening gehouden in de huidige begroting?

Zoals eerder aan de Kamer is gemeld zijn in de begroting de uitgaven voor de inhuur van externen niet zichtbaar. De inhuur van externen voor projecten wordt in het projectbudget geraamd. Op basis van de vastgestelde organieke omvang van de organisatie wordt een financiële raming opgesteld. De in de loop van het begrotingsjaar benodigde inhuur van personele capaciteit om vacatures te vullen wordt niet apart begroot, maar bekostigd uit de vrijval. Zie ook het antwoord op vraag 9. De omvang van de inhuur voor 2009 is mede afhankelijk van het aantal vacatures. Om die reden kunnen nog geen uitspraken worden gedaan over de inhuur in 2009.

35

Waarom kon nog niet bij deze Defensiebegroting voor 2009 een aanzet worden gemaakt om de toelichting bij de operationele doelstellingen meer «VBTB-proof» te maken en de prestatie-/sturingsgegevens van de ondersteunende diensten (Defensie Materieel Organisatie (DMO) en Commando Diensten centra (CDC)) te concretiseren?

Mede naar aanleiding van de motie-Eijsink/Boekstijn (Kamerstuk 31 444 X, nr. 15) is een eerste aanzet gegeven tot het meer «VBTB-proof» maken van de begroting 2009. De uitgaven van de operationele eenheden van de krijgsmacht delen zijn conform de «CKMar-methodiek» toegerekend aan de operationele doelstellingen. Voor de ondersteunende diensten (DMO en CDC) vergt het, gezien de aard van deze organisaties en de uiteenlopende activiteiten en diensten, meer tijd om tot een bruikbare opzet van prestatie-/sturingsgegevens te komen.

36

Kunt u per Krijgsmachtdeel nader toelichten en specificeren wat wordt bedoeld met: «De grote reorganisaties hebben hun vruchten afgeworpen, maar ook hun tol geëist»? Welke vruchten zijn afgeworpen, welke tol is geëist?

De ingrijpende reorganisaties die na de val van de muur bij Defensie zijn uitgevoerd vloeiden onder andere voort uit de Defensienota 1991, de Prioriteitennota 1993, het Strategisch Akkoord 2002 en de Prinsjesdag-brief 2003. De opschorting van de dienstplicht, een reductie met 11 700 functies, de drastische reductie van de aantallen hoofdwapensystemen

zoals tanks, schepen, maritieme patrouillevliegtuigen en jachtvliegtuigen, de afstoting van de kazerne in Seedorf, de Vliegbases Twenthe en Soesterberg, de oprichting van het Commando Diensten Centra en de Defensie Materieel Organisatie, de versterking van de functie van Commandant der Strijdkrachten onder gelijktijdige afschaffing van de functie van bevelhebber van de krijgsmachtdelen en het omvormen naar een expeditie-naire krijgsmacht zijn enkele van de vele maatregelen die sinds de val van de muur zijn genomen. Het strekt te ver alle maatregelen sinds 1991 op te noemen en omdat Defensie niet met afzonderlijke projecten maar met migratieplannen werkt is een overzicht per krijgsmachtdeel niet te geven. De migratieplannen van de defensieonderdelen zijn op 11 februari 2005 aan de Kamer aangeboden. Getuige de huidige wereldwijde inzet van de krijgsmacht in grotere en kleinere missies en het feit dat de Nederlandse krijgsmacht tot de modernste ter wereld behoort, kan worden gesteld dat de achtereenvolgende reorganisaties zeker hun vruchten hebben afgeworpen. De tol waarover in de begroting wordt gesproken betreft de onrust die in de organisatie is ontstaan door jarenlange ingrijpende reorganisaties en de onzekerheid over het behoud van werk. De omvorming van de organisatie, waarbij onderdelen zijn afgestoten, staven zijn opgeheven, hoofdkwartieren zijn verhuisd, nieuwe organisaties zijn opgericht en een nieuw personeelssysteem is ingevoerd, heeft veel gevraagd van het personeel. Defensie heeft alle zeilen moeten bijzetten om het nieuwe evenwicht tussen de taken van de krijgsmacht en de beschikbare middelen te bereiken. Vrijwel geen onderdeel van Defensie is de afgelopen jaren gevrijwaard gebleven van ingrijpende veranderingen en veel personeelsleden zijn van werkplek veranderd, hebben moeten wennen aan veranderde werkomstandigheden of hebben Defensie verlaten. Om die reden, met investeren in personeel als prioriteit, is het streven naar rust en stabiliteit in de organisatie als belangrijk aandachtspunt in de beleidsbrief Wereldwijd Dienstbaar uit 2007 genoemd.

37

In hoeverre is stabiliteit in de organisatie een haalbare doelstelling, gezien de huidige personele onderbezetting en de ambitieuze doelen uit de brief «Wereldwijd Dienstbaar» van 18 september 2007?

De uitvoering van de doelen uit Wereldwijd Dienstbaar verloopt volgens plan en leidt niet tot overmatige onrust in de organisatie. Wereldwijd Dienstbaar heeft onder andere tot doel deze stabiliteit te bevorderen. De huidige ondervulling legt extra beslag op het personeel, vooral in schaarse categorieën en in verband met de uitzenddruk. In het Actieplan Werving en Behoud, waarvan de nadere uitwerking u op 15 oktober jl. is toegestuurd, wordt daarom specifieke aandacht besteed aan de invloed van de onderbezetting en de vertrekredenen van het personeel, en de maatregelen om personeel te behouden.

38

Wat betekent: «De huidige (inter-)nationale verplichtingen vergen bovendien veel van de krijgsmacht, zowel in uitvoering en de voorbereiding als in de ondersteuning en opleidingen en training» concreet? Kunt u duidelijk maken:

- *wat de kortste opleidingsduur, en training is na in dienst treden van militairen die de afgelopen twee jaar zijn uitgezonden;*
- *waaruit de uitvoering, voorbereiding en ondersteuning, personeel zowel als materieel, bestaat in verhouding tot de daadwerkelijke inzet in missie gebieden?*
- *Wat «kost» een militair op missie in Uruzgan aan personele inzet ter voorbereiding, ondersteuning, opleidingen en training?*

De opleidingsduur per militair is afhankelijk van de functionele eisen die aan het personeel worden gesteld. Het hieronder beschreven opleidingstraject kan echter als indicatie dienen. Voor manschappen geldt dat zij de initiële opleiding doorlopen alvorens zij met de eigen eenheid mogen worden uitgezonden. Na deze initiële opleiding volgt bij uitzending altijd nog een missiegerichte opleiding/voorbereiding. De duur daarvan is afhankelijk van de complexiteit van de missie. In het algemeen kan worden gesteld dat 60 procent van de tijd wordt besteed aan de voorbereiding op een missie en 40 procent aan de daadwerkelijke uitvoering van een missie. Voor mariniers beslaat de initiële opleiding 30 weken, voor matrozen en soldaten 20 tot 60 weken, afhankelijk van de gekozen specialisatie. Voor individuele uitzendingen moet ook de opvolgende functionele opleiding zijn voltooid. De totale opleidingsduur bedraagt dan één tot twee jaar. Bij officieren wordt een onderscheid gemaakt in drie categorieën. Bij specialisten, zoals artsen, fysiotherapeuten, journalisten en IT-personeel, beslaat de initiële opleiding zes of tien weken. De reguliere officiersopleiding bedraagt vier tot vijf jaar. Indien ten slotte wordt gekozen voor een verkorte opleiding, bedraagt de initiële officiersopleiding anderhalf jaar.

De totale kosten per militair in de voorbereiding op de missie in Uruzgan zijn niet zonder meer te herleiden. De huidige bedrijfsvoering van de krijgsmacht maakt geen duidelijke scheiding tussen activiteiten in het kader van de voorbereiding, ondersteuning, opleiding en training voor de missie in Uruzgan en overige activiteiten.

Al het materieel van Defensie wordt volgens reguliere onderhoudsconcepten in stand gehouden, voor zowel gebruik onder vredesomstandigheden als bij inzet in crisisbeheersingsoperaties. Bij inzet wordt de toewijzing van materieel afgestemd op de complexiteit van de logistieke aanvoerlijnen en de voorziene slijtage. Daarnaast kunnen de risico's in het missiegebied aanleiding geven ondersteuning zoals hoger onderhoud niet ter plaatse te verlenen. De logistieke keten wordt daaraan aangepast.

39

Zie het antwoord op vraag 1.

40

Welke consequenties zullen, voor de inrichting van onze krijgsmacht, worden verbonden aan de weer sterk toegenomen assertiviteit van Rusland op veiligheidspolitiek gebied? Hoe wordt deze toegenomen assertiviteit beoordeeld door de Midden-Europese NAVO-landen zoals Polen, Tsjechië, Slowakije en Hongarije? Welke middelen heeft Nederland om een adequate bijdrage te leveren aan het geven van tegenweer aan een eventueel hernieuwde dreiging vanuit Oost Europa? Hoe wordt de hernieuwde assertiviteit van Rusland op veiligheidspolitiek gebied beoordeeld door de NAVO?

Voor de gevolgen van de toegenomen assertiviteit van Rusland op veiligheidspolitiek gebied voor de inrichting van de Nederlandse krijgsmacht, verwijs ik naar het antwoord op vraag 4. De Navo heeft de Russische erkenning van de onafhankelijkheid van Zuid-Ossetië en Abchazië veroordeeld en heeft besloten dat er geen sprake kan zijn van *business as usual* met Rusland. Dit betekent onder meer dat de Navo-Rusland Raad (NRR) voorlopig niet meer bijeenkomt. Hoewel enkele Navo-lidstaten de behoefte hebben concrete maatregelen te nemen om de in hun ogen toegenomen Russische dreiging het hoofd te bieden, is de algemene mening dat er geen twijfel bestaat aan de toereikendheid van het artikel 5-principe van wederzijdse bijstand binnen het Navo-verdrag. Niettemin zal een nieuwe dreigingsanalyse worden gemaakt en wordt de Navo

contingency planning kritisch bezien. Nederland steunt deze benadering. Tegelijkertijd onderstreept Nederland het belang van een voortgaande dialoog met Rusland. Rusland blijft immers een strategische partner waarmee samenwerking noodzakelijk is om oplossingen te zoeken voor tal van belangrijke internationale (veiligheids-)kwesties (non-proliferatie, MOVP, energiezekerheid, Afghanistan, klimaatbeheersing etc.).

41

Zullen bij de verkenningen ook de toegenomen assertiviteit van Rusland op veiligheidspolitiek gebied, het sterk vergrote veiligheidspolitieke profiel van de Volksrepubliek China, de instabiliteit in belangrijke delen van Azië (zoals in Afghanistan en Pakistan) en in belangrijke delen van Afrika (zoals in Tsjaad, Soedan, Somalië enz.), de toename van de piraterij, de groeiende vraag naar grondstoffen enz. worden verdisconteerd?

De verkenningen dienen, op grond van de op langere termijn te verwachten ontwikkelingen en mogelijke scenario's, zonder beperkingen beleidsalternatieven te formuleren met betrekking tot de toekomstige ambities voor de Nederlandse defensie-inspanning, de daaruit voortvloeiende samenstelling en toerusting van de krijgsmacht en het daarbij behorende niveau van de defensiebestedingen. Daarbij wordt vanzelfsprekend een scala van factoren en ontwikkelingen, zoals in de vraag genoemd, in beschouwing genomen.

42

Beschouwt u de verkenningen als een «black box» waarvan de resultaten eerst «eind 2009» beschikbaar komen? Zo ja, op welke wijze wordt de Kamer tussentijds geïnformeerd?

Met de verkenningen beoogt het kabinet een inhoudsvolle bijdrage te leveren aan de politieke oordeelsvorming over de toekomst van de krijgsmacht en het daarmee samenhangende niveau van defensiebestedingen. In het plan van aanpak (Kamerstuk 2008, 31 243, nr. 6) heeft het kabinet daarbij gekozen voor een interdepartementale en zo analytisch mogelijke aanpak met een duidelijke externe betrokkenheid. Van een *black box* is dan ook geen sprake. Voor eind 2009 worden geen resultaten of rapporten gepubliceerd.

43 en 88

Voor welke operationele knelpunten zullen deze middelen worden ingezet gezien uw melding dat voor het «opheffen operationele knelpunten» een extra bedrag van 50 miljoen voor 2009 is gereserveerd? Hoe krijgen kennis, innovatie en ondernemerschap hierin vorm? Op welke maatregelen wordt gedoeld wanneer u aangeeft dat er ook sprake is van acute maatregelen om het voortzettingsvermogen te kunnen garanderen?

Het extra bedrag van € 50 miljoen wordt aangewend voor de in de beleidsbrief Wereldwijd Dienstbaar genoemde maatregelen ter verbetering van de operationele inzetbaarheid. Het betreft onder andere extra investeringen op het gebied van *Network Enabled Capabilities* (NEC), de versterking van de inlichtingenketen, de verbetering van de informatievoorziening, de verbetering van de veiligheid en bescherming van uitgezonden personeel, CIMIC, strategisch transport (deelneming aan het Navo C-17 initiatief) en de verbetering van het voortzettingsvermogen van de Apache-helikopters door de vergroting van het functiebestand van zowel vliegend als onderhoudspersoneel. Daarnaast wordt afgezien van het eerdere voornemen vijf Apache-helikopters te verkopen. Bij de intensivering op het gebied van NEC, inlichtingen en informatievoorziening zal gebruik worden gemaakt van de bij de kennisinstituten aanwezige kennis

en het innovatieve vermogen van de industrie. Innovatie is nodig om producten te ontwikkelen die voldoen aan de door Defensie gestelde eisen.

44

Voor welk wetenschappelijk onderzoek zal de 1 miljoen (begroting ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties) worden ingezet?

De eerste tranche gelden voor het programma Nederland Ondernemend Innovatieland (NOI) voor 2008, met een bedrag van € 1 miljoen, wordt via de Maatschappelijke Innovatieagenda Veiligheid besteed aan het interdepartementale project voor de bescherming van brandweerpersoneel en de ontwikkeling van compacte brandblusmiddelen.

45

Zal vóór het debat over de defensiebegroting in de Tweede Kamer duidelijkheid worden geboden over de actuele spanningen die zich voordoen bij de Task Force Uruzgan en die hebben geleid tot het op non-actief stellen van een peloton?

In de stand van zakenbrief over de Nederlandse bijdrage aan ISAF wordt u nader geïnformeerd over het tijdelijk op non-actief stellen van een peloton in Uruzgan. Zoals u is gemeld in de brief van 3 oktober 2008 ontvangt u de stand van zakenbrief uiterlijk 20 oktober 2008.

46

Welke interdepartementale projecten zijn inmiddels in het kader van het Innovatieprogramma Veiligheid geïnitieerd gezien het extra bedrag van 54 miljoen euro ten behoeve van de ministeries van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, Justitie en Defensie?

De uitwerking van de Maatschappelijke Innovatieagenda Veiligheid heeft plaats langs twee sporen. Het eerste spoor betreft de uitwerking van projecten die mogelijk in 2008 nog geheel of gedeeltelijk kunnen worden aanbesteed. Het gaat om projecten die kunnen worden ondergebracht bij de hieronder genoemde thema's «Optreden in netwerken» en «Fysieke bescherming». Tot dusver gaat het om de volgende drie interdepartementale projecten:

- I-bridge (verbetering van informatievoorziening) met een omvang van € 1 miljoen;
- EDISON TD (vaststellen authenticiteit van identiteitsdocumenten met behulp van diverse methodes);
- Bescherming brandweerpersoneel en ontwikkeling compacte brandblusmiddelen met een omvang van € 1 miljoen, zie ook vraag 44.

Bij het tweede spoor wordt de komende maanden aandacht besteed aan de verdere uitwerking van de thema's in drie programmalijnen voor de komende vier jaar. Deze programmalijnen zijn: opereren in netwerken, simulatie, training en opleiding, en fysieke bescherming.

47

Kan worden aangegeven hoeveel geld u in 2009 uittrekt als bijdrage op het gebied van kennis en innovatie?

Het totale bedrag op de begroting van Defensie voor onderzoek en ontwikkeling is € 68 miljoen. Dit bedrag is bestemd voor kennisopbouw bij TNO, NLR en MARIN en voor technologieontwikkeling. Overigens kunnen materieelprojecten van Defensie in algemene zin leiden tot innovatie bij de defensiegerelateerde industrie.

48

Uit welke begroting(en) is het geld afkomstig dat wordt uitgegeven voor het innovatieprogramma Veiligheid (ten behoeve van de ministeries van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, Justitie en Defensie)?

De financiële middelen voor het innovatieprogramma Veiligheid zijn afkomstig uit «Pijler 2 gelden» die het kabinet in zijn beleidsprogramma heeft vrijgemaakt voor kennis en innovatie. Deze middelen stonden gereserveerd op de aanvullende post Algemeen. Met de goedkeuring van de Maatschappelijke Innovatieagenda Veiligheid is de eerste tranche van het budget overgeheveld naar de departementale begrotingen.

49

Hoe bent u precies van plan om reservisten en post-actieven meer in te zetten op het gebied van «Security Sector Reform» in fragiele staten als Burundi en de Democratische Republiek Congo?

Bij de inrichting van de SSR-pool wordt zoveel mogelijk rekening gehouden met het vraaggestuurde karakter van SSR-missies. Daarom beschikt Defensie over een bestand van zestig deskundigen met uiteenlopende bestuurlijke en beleidsmatige kennis en ervaring naast de overige uitzendbare defensiemedewerkers en reservisten (waaronder postactieve militairen).

Defensie heeft al ervaring met de inzet van reservisten bij SSR-missies. Daartoe is bij het Commando Landstrijdkrachten een pool van functioneel specialisten ondergebracht. Deze pool bevat gekwalificeerde officieren voor SSR-missies. Zij worden op basis van vrijwilligheid ingezet voor een kortdurende uitzending (gemiddeld twee maanden). De mogelijkheden om hen langer uit te zenden worden nog onderzocht.

50

Welke acties en concrete plannen zullen in 2009 en 2010 uitgewerkt worden, gezien uw opmerking dat «vooral met de defensie industrie strategie Defensie en Economische Zaken oog voor het belang van defensie-gerelateerde bedrijven in ons land steunen»? Zullen er financiële prikkels met name richting het Midden en KleinBedrijf (MKB) worden opgezet?

Defensie zal de instrumenten die in de DIS zijn beschreven verder uitwerken. Het gaat hierbij onder meer om de volgende punten:

- Het proces dat moet leiden tot *Launching Customership* zal worden verbeterd;
- Het overleg tussen de overheid en de industrie over mogelijkheden voor de Nederlandse industrie bij verwervingstrajecten zal worden geïntensiveerd;
- De overheid zal, in overleg met de industrie, de mogelijkheid van het creëren van een Navo-expertfunctie onderzoeken;
- Defensie zal samen met de ministeries van Binnenlandse Zaken, Justitie en Economische Zaken de thema's van het innovatieprogramma Veiligheid verder uitwerken in drie programmalijnen voor de komende vier jaar. Deze programmalijnen zijn: opereren in netwerken, simulatie, training en opleiding, en fysieke bescherming. Zie ook het antwoord op vraag 46.

Zowel in het kader van het innovatieprogramma Veiligheid als van het SBIR-instrument zal er aandacht zijn voor het MKB.

51

Hoeveel geld wordt in 2009 vanuit de Defensiebegroting uitgegeven voor de Defensie Industrie Strategie (DIS) en (in het bijzonder) voor het «launching customership»?

Voor de uitvoering van de DIS is geen apart budget gereserveerd. De kosten worden ondergebracht bij de reguliere budgetten voor materieel-projecten en onderzoek en ontwikkeling (R&D).

52

Bestaat er een spanning tussen wenselijk milieubeleid en operationele eisen bij Defensie? Hoe zal in 2009 met dat spanningsveld worden omgegaan?

Ja. Het omgaan met dit spanningsveld vereist maatwerk. Defensie volgt onder vredesomstandigheden de vigerende wet- en regelgeving en het nationale milieubeleid. Onder operationele omstandigheden is dit niet altijd mogelijk. Maatgevend zijn dan de operationele eisen en de regelgeving van het desbetreffende land. Dit geldt bijvoorbeeld voor militair materieel, dat in de eerste plaats aan operationele eisen moet voldoen. Het materieel moet wereldwijd onder sterk wisselende omstandigheden op een voor het personeel veilige wijze inzetbaar zijn. Binnen enkele maanden zal de nieuwe Defensie Duurzaamheidsnota 2009 worden vastgesteld waarin de verhouding tussen milieu en Defensie concreet is uitgewerkt. Defensie zal in 2009 versterkt inzetten op energie- en waterbesparing, gebruik van duurzame energie en de waarborging van de kwaliteit van milieuzorgsystemen.

53

Zijn er voldoende oefen- en laagvlieggebieden in Nederland?

Nederland beschikt niet over voldoende oefen-, schiet- en laagvlieggebieden om alle noodzakelijke opleidingen en trainingen in eigen land te kunnen uitvoeren. Doordat de krijgsmacht de meeste laagvliegtrainingen, oefeningen boven compagniesniveau en schietoefeningen voor grotere kalibers in het buitenland uitvoert, kan wel worden voorzien in de volledige oefenbehoefte. De beperkte hoeveelheid oefen- en schietterreinen in Nederland vormt daardoor op dit moment geen probleem, maar betekent voor het personeel wel veel extra nachten van huis. De ligging en de omvang van de laagvliegmogelijkheden in Nederland worden op dit moment geëvalueerd. Over de voortgang van deze evaluatie wordt de Kamer naar verwachting eind 2008 nader geïnformeerd.

54

Kunt u nader toelichten wat u bedoelt met «soms financiële winst»? Wanneer is dit wel het geval, en wanneer niet en om welke bedragen gaat het hier?

Het milieubeleid van Defensie kent twee typen maatregelen. Er zijn maatregelen waarbij de gedane investering zich niet in geld terugverdient, maar wel bijdraagt tot een verbetering van de milieukwaliteit. Hierbij valt te denken aan het opruimen van oude bodemverontreiniging, het inkopen van «groene» energie en het verbeteren van natuurwaarden op oefenterreinen. Daarnaast zijn er maatregelen waarbij de investering zich tijdens de exploitatie binnen een bepaalde tijd terug verdient, zoals de toepassing van energie- en waterbesparende maatregelen.

55

Hoe definieert u «milieuwinst» en hoe bent u van plan dit te gaan meten dan wel inzichtelijk te maken welke «milieuwinst» er behaald is?

«Milieuwinst» is een verlaging van de belasting van het milieu en een verbetering van de milieukwaliteit. Defensie meet haar milieubelasting al vanaf 1999 met behulp van een computerondersteund systeem. Daarin is vastgelegd welke milieubelasting hoe, door wie en wanneer moet worden gemeten en gerapporteerd. Ieder jaar wordt deze informatie gepubliceerd in het Milieujaarverslag Defensie, dat sinds twee jaar is opgenomen in het departementale jaarverslag. Deze verslagen zijn aan het parlement aangeboden.

56

In hoeverre levert diversiteit een bijdrage aan integratie en op welke integratie en van wat doelt u?

Bevordering van de instroom van allochtonen is een belangrijke doelstelling van het diversiteitsbeleid van Defensie. Als werkgever en overheidsinstelling heeft Defensie ook een maatschappelijke verantwoordelijkheid om etnisch culturele minderheden een gelijke kans op werk te bieden en te zorgen voor een veilige werkomgeving. Werken stimuleert de integratie van deze groep in de samenleving. Defensie biedt vooral allochtone jongeren – in de vorm van werk en opleiding – een perspectief dat eveneens actieve integratie in de samenleving bevordert.

57

Kan duidelijk gemaakt worden hoeveel militairen de dienst verlaten vanwege hun «waardevolle en relevante werkervaring en dankzij goede, op de civiele markt afgestemde opleidingen»? Wat is de gemiddelde verblijfsduur in de krijgsmacht na afronding van genoemde relevante opleidingen en werkervaring?

Met de door u aangehaalde tekst wordt uiteengezet dat Defensie als moderne werkgever in staat wil zijn militairen naar werk buiten de defensieorganisatie te begeleiden, ook als onverhoopt geen vervolg kan worden gegeven aan een militaire loopbaan. Dit wordt onder andere gefaciliteerd door de verworven competenties bij het functioneren als militair te benoemen door opleidingen die binnen Defensie worden gevolgd (civiel) te certificeren. In eerste instantie dienen ervaring en opleidingen om het functioneren als militair te ondersteunen, maar beide elementen zijn ook van belang als een overgang naar werk buiten Defensie moet worden gefaciliteerd.

Aangezien een militair gedurende zijn gehele carrière bij Defensie werkervaring opdoet en opleidingen volgt, kan niet worden bepaald wat de gemiddelde verblijfsduur na de voltooiing daarvan is.

58

Moet, om van Defensie weer een meer aantrekkelijke werkgever te maken, niet vooral de uitzenddruk worden verminderd? Betekent dit niet dat, bij voortgaande betrokkenheid van Nederland bij gevaarvolle crisisbeheersingsoperaties, vooral het personeelsbestand moet worden vergroot? Hoe zal Defensie de spiraal doorbreken dat personeel vertrekt waardoor de uitzenddruk toeneemt waardoor nog meer personeel vertrekt? Zijn hiervoor structurele oplossingen voorhanden en zijn die oplossingen betaalbaar binnen het huidige budget?

De organisatie van Defensie is een resultante van de ambitie van de Nederlandse regering op het gebied van veiligheid en de overige taken die aan Defensie zijn opgedragen. De organisatie die daarvoor nodig is, is op dit moment niet volledig gevuld. Een volledig gevulde organisatie is op langere termijn noodzakelijk om enerzijds de ambities structureel te kunnen waarmaken en anderzijds de druk voor het personeel niet te hoog

61

Waar ligt de ondergrens van het uitvoeren van de huidige missie in Afghanistan aangezien er op dit moment meer dan 7000 vacatures zijn? Kan de krijgsmacht deze taken uitvoeren tot augustus 2010?

De krijgsmacht is in staat de opgedragen taken in Afghanistan tot augustus 2010 uit te voeren. De hiervoor benodigde eenheden zijn al aangewezen.

62

Is het reëel om nog vóór 2012 een volledige vulling te verwachten? Zo ja, op welke wijze? Zo nee, hoe denkt u de gestelde operationele doelen (niet de ambities) uit te blijven voeren?

Het streven blijft gericht op een volledige vulling. Zoals gesteld in het Actieplan Werving en Behoud en de nadere uitwerking die u 15 oktober jl. heeft ontvangen stelt Defensie alles in het werk om de vulling te verbeteren. Daarbij blijven echter ook externe factoren een rol spelen, waaronder de krapte op de arbeidsmarkt. Ook zullen enkele maatregelen in het kader van behoud vermoedelijk pas op langere termijn effect sorteren. De ondervulling in het algemeen en de schaarste in bepaalde categorieën stellen Defensie met enige regelmaat voor forse uitdagingen. Met maatwerk kan in veel gevallen de haalbaarheid van de operationele doelen worden gegarandeerd. Als het niet anders kan moeten tijdelijke beperkingen van capaciteiten worden geaccepteerd.

63

Zie het antwoord op vraag 60.

64

Wanneer kan de Kamer een update van het actieplan Gender en het actieplan Gender Force verwachten? Wat is dat stand van zaken met betrekking tot de naleving van Resolutie 1325 van de Veiligheidsraad Verenigde Naties? Op welke wijze zal zowel het actieplan Gender, Gender Force als ook de naleving van Resolutie 1325 van de Veiligheidsraad Verenigde Naties worden meegenomen in het actieplan Werving en Behoud?

Het Project *Genderforce*, een tijdelijk ESF gesubsidieerd project, is per 31 december 2007 voltooid. Het actieplan gender is onderdeel geworden van het gender- en diversiteitsbeleid, waarbij de doelstellingen zijn gehandhaafd. De initiatieven in het kader van het diversiteitsbeleid, waaronder die voor gender, worden op dit moment integraal voorbereid, geïnventariseerd en gezien. Nog dit jaar ontvangt de Kamer het actieplan diversiteit. Ook het nationaal actieplan 1325 dat is opgesteld om VN-resolutie 1325 uit te voeren, maakt deel uit van het actieplan Diversiteit.

65

Kan duidelijker aangegeven worden hoe in de praktijk de toenemende werkdruk als gevolg van meer uit- dan instroom zich manifesteert, en welke aantallen militairen in relatie tot de toenemende werkdruk, aangeven de dienst te willen verlaten?

Onderkend wordt dat de personeelstekorten leiden tot een grotere werkdruk voor het personeel. Werkdruk komt naar voren als relevante factor in werkbelevingsonderzoeken en de rapporten van de Inspecteur Generaal der Krijgsmacht (IGK). Een direct verband tussen werkdruk en dienstverlaten is echter niet te leggen. Uit onderzoeken naar vertrekredenen van personeel komt de werkdruk niet als relevante factor naar voren.

gevonden in structuur, procedures, en regelgeving, cultuur, communicatie en educatie?»?

Deze oplossingen zullen worden gevonden door de medewerkers te betrekken bij de analysesessies en door de resultaten te delen. In de analysesessies worden de oorzaken van de problemen in het beheer geanalyseerd en worden gepaste maatregelen bepaald. De medezeggenschapsraden worden, in overeenstemming met de geldende regels, betrokken wanneer de structuren worden aangepast.

108

Zijn er concreet meetbare doelen geformuleerd in de verbeteringsplannen voor het financieel beheer binnen de diverse defensieonderdelen voor 2009? Zo ja, welke? Zo neen, waarom niet? Welke bevoegdheden krijgt de «projectgeneraal»?

Ja, er zijn concreet meetbare doelen per defensieonderdeel geformuleerd. In overleg met de Algemene Rekenkamer is een toetsingskader ontwikkeld om de effecten van de uitgewerkte verbetermaatregelen te kunnen meten. De doelen zijn onder meer het verbeteren van:

- * De kwaliteit van de directe doorbelastingen van de dienstverlening door de baten-lastendiensten;
- * De kwaliteit van het betalingsproces;
- * De kwaliteit van de beperkte verificatie van facturen kleiner dan € 1 250;
- * De kwaliteit van de Europese aanbesteding;
- * De kwalitatieve vulling van de organisatie;

De projectgeneraal heeft de dagelijkse leiding over het project. De stuurgroep adviseert de ambtelijke en de politieke leiding van het departement bij de besluitvorming.

109

Hoeveel «project generaals» telt Defensie op dit moment?

Voor diverse projecten bij Defensie zijn generaals als verantwoordelijke aangewezen. Doorgaans gaat het om projecten naast hun reguliere functie. Voorbeelden zijn de projectgeneraal Bezwaaronderzoek (Verbetering Bedrijfsvoering Defensie) en de projectgeneraal Werving en Behoud. Voor enkele projecten volstaat parttime betrokkenheid niet. Op dit moment bekleden vier generaals een dergelijke functie. Het betreft de projectleider en de programmamanager SPEER, de projectleider Veiligheidsmanagementsysteem (VMS) en de projectleider Herstructurering CLAS.

110

Bestond in 2008 niet al een plan van aanpak om het materieelbeheer in de ketens te verbeteren? Zo neen, waarom niet? Zo ja, wat is dan het nut van een opnieuw op te stellen plan van aanpak dat hetzelfde doel beoogt?

In 2008 bestond er al een plan ter verbetering van het materieelbeheer, maar nu is er een nieuw plan waarbij de aanbevelingen van Algemene Rekenkamer zijn meegenomen.

111

Kunt u ingaan op de mogelijkheid om de bedrijfsvoering te verbeteren door middel van uitbesteding van niet-essentiële diensten?

In januari 2008 is het defensiebeleid vastgesteld over de keuze tussen zelfdoen, samenwerken en uitbesteden. Dit beleid bestaat onder andere

Door een verschuiving van de verantwoordelijkheid voor de uitvoering van beleidsdoorlichtingen van de Hoofddirectie Financiën en Control naar de Audit Dienst Defensie is vertraging ontstaan in de uitvoering van de *pilot*. De *pilot* betreft een beleidsdoorlichting van de beschikbaarstelling van militaire deskundigen ten behoeve van de training en advisering van veiligheidsorganisaties in andere landen. Over de uitkomsten van deze *pilot* en de eventuele gevolgen voor de meerjarige programmering van beleidsdoorlichtingen zal de Kamer eind 2008 met een afzonderlijke brief worden geïnformeerd.

125

Kunt u specificeren van welke Verenigde Naties (VN) en/of NAVO-partners geld ontvangen is? Om welke specifieke bedragen gaat het daarbij?

De € 1,407 miljoen is een ramingsbedrag voor mogelijke ontvangsten van de Verenigde naties of van Navo-partners. In het Jaarverslag van het ministerie van Defensie worden deze ontvangsten steeds verantwoord.

126

Waarom zijn de NAVO CRO/EU contributie in twee jaar met € 4 miljoen gestegen?

Nederland draagt bij aan de gemeenschappelijke uitgaven van de Navo (NATO Peace Support Operaties) en de Europese Unie (Althea). De stijging is het gevolg van het toegenomen aantal operaties dat de Navo en de EU uitvoeren.

127

Hoe worden de police mentoring teams gefinancierd? Betaalt de minister voor Ontwikkelingssamenwerking hieraan mee? Kunnen deze activiteiten gezien worden als ontwikkelingsrelevant in de zin van Official Development Aid (ODA)?

Additionele uitgaven voor de inzet van militairen ten behoeve van voor de *police mentoring teams* van ISAF worden betaald uit de structurele voorziening «Uitvoeren crisisbeheersingsoperaties» HGIS op de defensiebegroting. Deze additionele uitgaven kunnen in overeenstemming met de OESO-DAC richtlijnen aan ODA worden toegerekend en komen dan ten laste van het budget van de minister voor Ontwikkelingssamenwerking.

128

Op welke manier zal de Nederlandse bijdrage aan ISAF worden gereduceerd naar aanleiding van de komst van nieuwe partners in Uruzgan?

Met de nieuwe partners wordt de Task Force Uruzgan (TFU) nog nadrukkelijker multinationalaal. De inbedding van de bijdragen van de partners verloopt voorspoedig. Slowakije en Tsjechië leveren inmiddels de kampbewaking in respectievelijk Tarin Kowt en Deh Rawod en Frankrijk levert een *Operational Mentoring and Liaison Team* (OMLT) voor een Afghaans infanteriebataljon. Australië zal zijn bijdrage vanaf november fors uitbreiden. Singapore en Hongarije zullen op korte termijn eveneens starten met hun bijdragen. Als gevolg van de komst van de partners zijn de eerste Nederlandse militairen al naar huis teruggekeerd.

De besprekingen over een bijdrage van Georgië zijn vanwege de ontwikkelingen in dat land voor onbepaalde tijd geschorst. Dit heeft geen gevolgen voor de operationele planning van de missie, aangezien ten tijde van de artikel 100-brief over de verlenging, de inzet van Georgische eenheden nog niet definitief was.

132

Is United Nations Mission in Sudan (UMIS) inmiddels op volledig beoogde sterkte? Hoeveel van welke manschappen en materiaal missen nog?

UNMIS is wat personeel betreft voor 98 procent op sterkte. Er is nu een verschuiving van het zwaartepunt in de geografische inzet gaande in de richting van het grensgebied van noord en zuid Sudan. De Westerse inbreng is ontzien bij de recente, beperkte inkrimping van het totale aantal UNMIS-medewerkers.

De status van het materieel is van veel factoren afhankelijk. Reparaties van materieel, de levering van onderdelen en bestellingen zijn complicerende factoren. Er is regelmatig sprake van tekorten aan wielvoertuigen en luchttransport.

133

Hoe groot is de VN bijdrage aan de United Nations Integrated Office in Burundi (BINUB) in totaal (mensen, geld, materiaal)? Levert de Nederlandse officier een specifieke bijdrage aan BINUB?

De financiële VN-bijdrage aan de *United Nations Integrated Office in Burundi* (BINUB) is 34 miljoen dollar per jaar. De internationale staf bestaat momenteel uit ongeveer 130 medewerkers. BINUB heeft nu de beschikking over ongeveer 100 wielvoertuigen en een helikopter. De Nederlandse officier bij BINUB levert een bijdrage aan de coördinatie van de diverse projecten. Tevens is hij zelf verantwoordelijk voor een aantal BINUB-projecten, zoals de renovatie van kazernes en het belangrijke «*moralisation project*» bij de Burundese krijgsmacht en politie.

134 en 139

In hoeverre beschouwt u de beschikbaarheid van voldoende opgeleid, geoefend en gemotiveerd personeel als een externe factor? Is onderzoek gedaan naar de oorzaken van het gebrek aan voldoende opgeleid, geoefend en gemotiveerd personeel per krijgsmachtonderdeel? Zo ja, is daaruit gebleken dat exact dezelfde externe factoren ten grondslag liggen aan dit gebrek? Zo nee, acht u het wenselijk om, specifiek per krijgsmachtonderdeel, rekening houdend met bijbehorende specifieke geografische aspecten voor wat betreft het personeelsbestand, deze oorzaken te onderzoeken?

De beschikbaarheid van voldoende opgeleid, geoefend en gemotiveerd personeel is geen externe factor, maar is wel mede afhankelijk van externe factoren. Naast interne hebben ook externe factoren, waaronder de demografische ontwikkelingen en economische toestand, invloed op de werving en het behoud van personeel, wat vervolgens weer van invloed is op de beschikbaarheid van voldoende opgeleid, geoefend en gemotiveerd personeel. In het kader van het Actieplan Werving en Behoud, waarvan de uitwerking u 15 oktober jl. is gestuurd, is onderzoek gedaan naar de vertrekredenen van personeel. Daaruit blijkt dat onvrede met de mate van invloed op loopbaanperspectieven en de balans tussen werk en privé-leven belangrijke interne factoren voor vertrek zijn. De vraag naar goed opgeleide defensiemedewerkers en de huidige krapte op de arbeidsmarkt zijn belangrijke externe factoren die het vertrek verder opstuwen, ongeacht het krijgsmachtdeel. In de uitwerking van het Actieplan Werving en Behoud wordt het belang van het behoud van personeel beklemtoond en worden diverse maatregelen aangekondigd die zowel het behoud als de werving een impuls zullen geven. Nader onderzoek, met inachtneming van geografische aspecten per krijgsmachtdeel, wordt niet nodig geacht.

de ontwikkeling van de PSB2 door Krauss Maffei Wegmann (KMW). Het project wordt in twee fasen uitgevoerd. In de eerste fase is een contract met KMW gesloten voor de ontwikkeling van de PSB2. In de tweede fase wordt een contract met de leverancier gesloten voor de levering van de serie. Dit seriecontract is nog niet gesloten.

Het ontwikkelingscontract PSB2 behelst de levering van twee prototypes. Deze prototypes zouden aanvankelijk al worden geleverd in 2004. Na een eerdere vertraging heeft KMW inmiddels gemeld dat men naar verwachting pas in 2013 een prototype kan leveren dat aan de eisen voldoet. Het gevolg is dat de PSB2 pas vanaf 2019 of 2020 kan worden ingevoerd. Deze verdere vertraging is voor Nederland niet aanvaardbaar. Bovendien leidt een financiële raming van KMW tot een ruime overschrijding van het Nederlandse projectbudget. Thans wordt daarom overwogen parallel aan het huidige ontwikkeltraject van de PSB2 alternatieven te onderzoeken. Een daarvan is het brugleggende systeem Leguaan op een Leopard 2-onderstel.

Met de voortzetting van het project met een alternatief zoals de Leguaan op een Leopard 2-onderstel kan de verwervingsvoorbereiding naar verwachting in 2010 worden voltooid, en kan de Kamer hierover aansluitend met een D-brief worden geïnformeerd.

147

Hoeveel is het totaal aan investeringen? Welke investeringen worden gedaan en waarin?

In 2009 wordt in totaal voor € 1 744,8 miljoen geïnvesteerd in groot materieel, infrastructuur, informatievoorziening, wetenschappelijk onderzoek en Navo-projecten. Een uitgebreide specificatie van de grote materieelprojecten is opgenomen in het Materieelprojectenoverzicht dat de Kamer tegelijk met de ontwerpbegroting 2009 op 16 september jl. is aangeboden.

148

Zie het antwoord op vraag 141.

149

Kan uitgebreid worden ingegaan op de problematiek van reservedelen bij de krijgsmacht? Klopt het dat zelfs bij de instroom van nieuw materieel, zoals de Fennek en de CV90, niet voorzien is in de hoeveelheid reservedelen die nodig is voor het vereiste voortzettingsvermogen voor een operatie zoals in Uruzgan?

Bij de verwerving van materieel wordt op basis van een gebruiksprofiel en een onderhoudsconcept die vooraf worden vastgesteld en op advies van de fabrikant een pakket aan reservedelen verworven. Dit pakket moet voldoende zijn voor de eerste twee jaar na ingebruikname van het materieel. Na de ingebruikname worden op basis van de praktijkervaringen zo nodig aanvullende reservedelen aangeschaft. Soms blijkt dat aanvullende reservedelen een levertijd hebben die kan oplopen tot meer dan anderhalf jaar. Verder blijkt in een aantal gevallen de werkelijke inzet van een systeem onder uiteenlopende klimatologische en terreinomstandigheden zwaarder te zijn dan in de behoeftestellingsfase was voorzien. Afghanistan is daarvan een goed voorbeeld. Dit kan een toename van de behoefte aan bepaalde reservedelen tot gevolg hebben. Met de toekenning van gelden voor het herstel van de operationele gereedheid zijn middelen beschikbaar gekomen om de tekorten in de bevoorradings-, waaronder reservedelen-, op te heffen. Daarmee wordt echter niet het probleem van de lange levertijden opgelost waarvan in een aantal gevallen sprake is. Bij de verdeling van reservedelen over Nederland en het uitzendgebied krijgt het

156 en 157

Waarom stijgen in 2009 de geheime uitgaven terwijl deze vorig jaar lager waren dan daarvoor?

Bent u bereid de geheime uitgaven te openbaren en zo neen, waarom niet?

De vraag naar producten en diensten van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten wordt in het jaarplan van de MIVD vastgesteld. De regering geeft geen nadere informatie over de aard van de geheime uitgaven. Deze kunnen dan ook niet worden geopenbaard.

Relevante aspecten van de activiteiten en budgetten ten behoeve van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten worden voorgelegd aan de vaste commissie voor de inlichtingen- en veiligheidsdiensten. Zoals in de Wet op de inlichtingen- en veiligheidsdiensten uit 2002 is vastgelegd, worden de geheime uitgaven gecontroleerd door de President van de Algemene Rekenkamer.

158

Wat is de herfasering in het Joint Support Ship project?

De brief van 18 mei 2006 (Kamerstuk 30 300 X, nr. 85) over de behoeftestelling (A-brief) voor het joint logistiek ondersteuningsschip als vervanger van de Hr.Ms. Zuiderkruis berustte op het voornemen de resultaten van de voorstudiefase, de studiefase en de verwervingsvoorbereidingsfase (B/C/D-brief) begin 2007 aan de Kamer aan te bieden. In de brief Wereldwijd Dienstbaar van september 2007 is onder meer gemeld dat vanwege de krappe budgettaire kaders de invoering van het logistieke ondersteuningsschip met twee tot drie jaar werd vertraagd. Het streven nog in 2008 het contract voor de bouw van het schip te tekenen is niet gehaald omdat meer tijd nodig is voor het ontwerp van het schip en voor de offerte door de beoogde leverancier Schelde Marinebouw. De offerte wordt nog dit jaar verwacht waarna de onderhandelingen zullen aanvangen.

159

Wat is de herfasering in het MK48 en MK46 torpedo project?

De projectplanning van het project Verbetering MK48 torpedo is in overeenstemming gebracht met het project Instandhoudingsprogramma Walrusklasse onderzeeboten. Het MK48-project is om budgettaire redenen een jaar verschoven. De planning van dit project loopt daarmee overigens nog steeds in de pas met het gerelateerde project Instandhoudingsprogramma M-fregatten.

160

Hoeveel vaste medewerkers zijn er vanuit de drie Betaalkantoren meeverhuisd naar Kerkrade? Hoeveel medewerkers zitten in het Sociaal Beleidskader? Hoeveel medewerkers hebben elders een baan gevonden? Hoeveel medewerkers worden momenteel extern ingehuurd om de werkzaamheden op het centraal betaalkantoor uit te voeren?

Het nieuwe Centraal Betaalkantoor Defensie (CBD) te Kerkrade is per 1 juli 2008 grotendeels bezet door personeel dat voorheen al in Kerkrade werkzaam was. Vanuit de oude staf van het CBD in Den Haag zijn vijf vaste medewerkers verhuisd naar Kerkrade. Ook drie vaste medewerkers van de overige betaalkantoren hebben een functie in Kerkrade geaccepteerd. Na de reorganisatie maken in totaal 33 medewerkers, veelal woonachtig in de regio's Den Haag en Emmen, gebruik van het Sociaal Beleidskader. Hiervan hebben er drie intussen een andere functie gevonden. In verband

Staartnummer	Leverdatum	Totale vlieguren per 1 sept. 2008	Opmerkingen
A7066	23-06-89	2 091,8	Testvliegtuig; wordt beperkt voor het normale vliegprogramma ingezet.
A7067	08-12-89	3 103,5	

Bij de vermelding «Ingezet in Afghanistan» betreft het toestellen die vanaf 2005 zijn ingezet ten behoeve van de ISAF-operatie in Afghanistan. Deze toestellen worden regelmatig gerouleerd. Sommige toestellen zijn vaker ingezet. Overigens leveren vrijwel alle F-16's een bijdrage aan de missie in Afghanistan gedurende de opleiding van het personeel en de voorbereiding van hun uitzendperiode.

In totaal heeft Nederland sinds de jaren zeventig van de vorige eeuw 213 F-16's aangeschaft. Het Commando Luchtstrijdkrachten zal blijven beschikken over 87 toestellen. In de loop der jaren zijn 36 toestellen verloren gegaan. Verder zijn 24 toestellen inmiddels verkocht en zijn achttien toestellen voorbestemd voor afstoting. In totaal 48 toestellen zijn niet meer geschikt om te vliegen en hebben een andere bestemming gekregen: ze worden gebruikt voor technische opleidingen, ze krijgen een museale bestemming, of ze worden ontmanteld en vervolgens verschroot.